

DIVISIO TEXTUS.

Postquam ostendit Magister quod consensus matrimonii impeditur per coactionem, hic ostendit quod impeditur per errorem: & dividitur hæc distinctio in partes tres. In prima determinat de impedimento erroris; in secunda de consensu qui fuit in matrimonio Beatæ Virginis, ibi: Præmissis aliquid addendum est; in tertia de causa finali matrimonii, ibi: Exposito quæ sit efficiens causa matrimonii, consequens est ostendere ob quam causam soleat, vel debeat contrahi matrimonium. Circa primum tria facit. Primo ostendit quis error matrimonium impediatur. Secundo obijcit in contrarium, ibi: Sed obijcitur de Jacob &c. Tertio solvit, ibi: Sed quod ibi factum est, in mysterio gestum non improbe traditur.

Præmissis aliquid addendum est. Hic determinat de consensu quod fuit in matrimonio beatæ Virginis, & circa hoc duo facit. Primo ostendit cujusmodi consensus ille fuit. Secundo ostendit quod matrimonium illud fuit perfectum, ibi: Inter quos, ut ait Augustinus, perfectum fuit conjugium.

Exposito quæ sit efficiens causa matrimonii &c. Hic determinat de causa finali matrimonii: & primo de causis matrimonii in generali; secundo de causis matrimonii B. Virginis, ibi: Habuit autem conjugium Mariæ & Joseph alias causas speciales. Circa primum duo facit. Primo ponit causas finales matrimonii, & principales, & secundarias. Secundo excludit errorem, ibi: Nec est assentiendum illis qui dicunt, non esse conjugium quod propter has causas minus honestas contrahitur. Ubi duo facit. Primo ostendit quod malus finis non facit quod non sit matrimonium. Secundo ostendit quod non facit quod non sit matrimonium bonum, ibi: Et licet sine non bono contrahatur conjugium, quando species contrahentis movet animum, conjugium tamen bonum est.

QUÆSTIO I.

Hic est duplex quæstio. Prima de matrimonio in communi. Secunda de matrimonio beatæ Virginis.

- Circa primum quærentur tria. Primo. Utrum error de sui natura matrimonium impediatur. Secundo. Quis error. Tertio. De causa finali matrimonii.

ARTICULUS I.

Utrum error debeat poni matrimonii impedimentum per se.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod error non debeat poni matrimonii impedimentum per se. Consensus enim, qui est causa efficiens matrimonii, impeditur sicut & voluntarium. Sed voluntarium, secundum Philosophum in III. Ethic. cap. vii. ponitur impediri per ignorantiam, quæ non est idem quod error: quia ignorantia nullam cognitionem ponit; sed error ponit, eo quod approbare falsa pro veris sit error secundum Augustinum, in Enchirid. ad Laurent. cap. vii. Ergo non debuit hic poni impedimentum matrimonii error, sed magis ignorantia.

(1) Al. consensus.

2. Præterea. Illud potest impedire matrimonium de sui natura quod habet contrarietatem ad bona matrimonii. Sed error non est huiusmodi. Ergo error de sui natura non impedit matrimonium.

3. Præterea. Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptismum. Sed si aliquis baptizat Joannem, & credit baptizare Petrum, nihilominus Joannes vere baptizatus est. Ergo error non excludit matrimonium.

4. Præterea. Inter Liam & Jacob fuit verum matrimonium. Sed ibi fuit error. Ergo error non excludit matrimonium.

Sed contra est quod in Digestis dicitur: Quid tam contrarium est consensui, quam error? Sed consensus requiritur ad matrimonium. Ergo error matrimonium impedit.

Præterea. Consensus aliquid voluntarium nominat. Sed error impedit voluntarium: quia voluntarium secundum Philosophum, III. Ethic. cap. iv. & Gregorium Nyssenum (Nemesium Lib. III. cap. III.) & Damascenum, Lib. II. de Fide orth. cap. xxiv. est cujus principium est in aliquo scientie singularia, in quibus est actus; quod erranti non competit. Ergo error matrimonium impedit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quidquid impedit causam, de sui natura impedit & effectum similiter. Consensus autem est causa matrimonii, ut dictum est: & ideo quod evacuat consensum, evacuat matrimonium. Consensus autem voluntatis est actus qui præsupponit actum intellectus. Deficiente autem primo necessario est defectum contingere in secundo: & ideo quando error cognitionem impedit, sequitur etiam in ipso (1) consensu defectus, & per consequens in matrimonio; & sic error de jure naturali habet quod evacuet matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod ignorantia differt, simpliciter loquendo, ab errore: quia ignorantia de sui ratione non importat aliquem cognitionis actum; sed error ponit iudicium rationis perversum de aliquo. Tamen quantum ad hoc quod est impedire voluntarium, non differt utrum dicatur ignorantia, vel error: quia nulla ignorantia potest impedire voluntarium, nisi quæ habet errorem adjunctum, eo quod actus voluntatis præsupponit æstimationem, sive iudicium de aliquo in quod fertur. Unde si est ibi ignorantia, oportet esse errorem: & ideo etiam ponitur error quasi causa proxima.

Ad secundum dicendum, quod quamvis non contrarietur secundum se matrimonio, contrariatur tamen ei quantum ad causam suam.

Ad tertium dicendum, quod character baptismalis non causatur ex intentione baptizantis directe, sed ex elemento materiali exterius adhibito. Intentio autem operatur solum ut dirigens elementum materiale ad effectum proprium. Sed vinculum conjugale ex ipso consensu causatur directe: & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quod sicut Magister in littera dicit, matrimonium quod fuit inter Liam & Jacob non fuit perfectum ex ipso concubitu qui ex errore contigit, sed ex consensu qui postmodum accessit. Tamen uterque de peccato excusatur, ut in littera patet.

AR-

ARTICULUS II.

Utrum omnis error matrimonium impediatur.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod omnis error matrimonium impediatur, & non solum error conditionis, aut personæ, ut in littera dicitur. Quia quod alicui convenit secundum se, convenit ei secundum totum suum ambitum. Sed error de sui natura habet quod matrimonium impediatur, ut dictum est. Ergo omnis error matrimonium impedit.

2. Præterea. Si error, in quantum huiusmodi, matrimonium impedit, magis error magis debet impedire. Sed magis est error fidei, qui est in hæreticis non credentibus hoc sacramentum, quam error personæ. Ergo magis debet impedire quam error personæ.

3. Præterea. Error non evacuat matrimonium, nisi in quantum tollit voluntarium. Sed ignorantia cujuslibet circumstantiæ voluntarium tollit, ut patet in III. Ethic. ubi sup. Ergo non solum error conditionis, seu personæ matrimonium impedit.

4. Præterea. Sicut conditio servitutis est aliquid annexum accidens personæ, ita qualitas corporis, aut animi. Sed error conditionis impedit matrimonium. Ergo eadem ratione error qualitatis, aut fortunæ.

5. Præterea. Sicut ad conditionem personæ pertinet servitus, & libertas, ita nobilitas, vel ignobilitas, aut dignitas status, & privatio ejus. Sed error conditionis libertatis, vel servitutis impedit matrimonium. Ergo & error aliorum dictorum.

6. Præterea. Sicut conditio servitutis impedit, ita etiam disparitas cultus, & impotentia coeundi, ut infra dicitur. Ergo sicut error conditionis ponitur impedimentum matrimonii, ita error circa alia huiusmodi deberet impedimentum matrimonii poni.

7. Sed contra. Videtur quod nec error personæ matrimonium impediatur. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita & matrimonium. Sed in emptione, & venditione si detur aurum æquivalens pro alio auro, non impeditur venditio. Ergo nec matrimonium impeditur, si pro una muliere alia accipiatur.

8. Præterea. Potest contingere quod per multos annos isto errore detineantur, & filios, & filias generent simul. Sed grave esset dicere, quod tunc essent dividendi. Ergo error primus non frustravit matrimonium.

9. Præterea. Potest contingere quod frater vitii in quem se credidit consentire mulier, offeratur ei, & cum eo commisceatur carnaliter. Videtur ergo quod non possit redire ad illum in quem consentire se credidit, sed debeat stare cum fratre ejus; & sic error personæ non impedit matrimonium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod sicut error ex hoc quod involuntarium causat, habet excusare peccatum, ita quod matrimonium impediatur ex eodem. Error autem non excusat à peccato, nisi sit illius circumstantiæ cuius appositio, vel remotio facit differentiam liciti, & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum esse, non excusatur à toto, quamvis forte à tanto; sed si credat quis percutere filium causa disciplinæ, & percutiat patrem, excusatur à toto, diligentia debita ad-

(1) Al. vel secundum relinquere, & ad primum &c.

hibita. Unde oportet quod error qui matrimonium impedit, sit alicujus eorum quæ sunt de essentia matrimonii. Duo autem includit matrimonium ipsum, scilicet personas quæ coniunguntur, & mutuum potestatem in invicem, in qua matrimonium consistit. Primum autem tollitur per errorem personæ; secundum per errorem conditionis, quia servus non potest potestatem sui corporis alteri tradere sine consensu domini sui: & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alii.

Ad primum ergo dicendum, quod error non habet ex natura generis quod impediatur matrimonium, sed ex natura differentiæ adjunctæ, prout scilicet est error alicujus eorum quæ sunt de essentia matrimonii.

Ad secundum dicendum, quod error infidelis de matrimonio est circa ea quæ sunt matrimonium consequentia, sicut an sit sacramentum, vel an sit licitum: & ideo error talis matrimonium non impedit, sicut nec error circa baptismum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat facere, vel recipere quod Ecclesia dat, quamvis credat nihil esse.

Ad tertium dicendum, quod non qualibet ignorantia circumstantiæ causat involuntarium quod excusat peccatum, ut dictum est: & propter hoc ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum, quod diversitas fortunæ non variat aliquid eorum quæ sunt de essentia matrimonii, nec diversitas qualitatis, sicut facit conditio servitutis: & ideo ratio non sequitur.

Ad quintum dicendum, quod error nobilitatis, in quantum huiusmodi, non evacuat matrimonium eadem ratione qua nec error qualitatis. Sed si error nobilitatis, vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit matrimonium: unde si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error de nobilitate ipsius non impedit matrimonium. Si autem directe intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius præsentetur ei quam filius Regis, est error personæ, & impediatur matrimonium.

Ad sextum dicendum, quod error etiam illorum impedimentorum matrimonii quantum ad ea quæ faciunt personas illegitimas, impedit matrimonium. Sed ideo de errore illorum non facit mentionem, quia illa impediunt matrimonium sive cum errore sive sine errore sint; ut si aliqua contrahat cum subdiacono, sive sciat, sive non sciat, non est matrimonium. Sed conditio servitutis non impedit, si servitus sciatur: & ideo non est simile.

Ad septimum dicendum, quod pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, ut patet in V. Ethic. & non quasi propter se quæsit: & ideo si non detur illa pecunia quæ creditur, sed alia æquivalens, nihil obest contractui; sed si in re quæsit propter se esset error, impediretur contractus, sicut si alicui venderetur asinus pro equo: & similiter est in proposito.

Ad octavum dicendum, quod quantumcumque fuerit cum ea, nisi de novo consentire velit, non est matrimonium.

Ad nonum dicendum, quod si ante non consenserat in fratrem ejus, potest eum quem per errorem accepit, retinere; nec potest ad fratrem ejus redire, præcipue si sit cognita carnaliter ab eo quem accepit. Si autem consenserat in primum per verba de presenti, non potest secundum habere primo vivente; sed potest (1) vel sæculum relinquere, vel ad primum redire.

(1)

dire: & ignorantia facti excusat peccatum, sicut & excusaretur post consummatum matrimonium, si à consanguineo viri fraudulenter cognosceretur: quia fraus alterius non debet sibi præjudicare.

ARTICULUS III.

Utrum matrimonium (1) possit esse ex consensu alicujus in aliquam propter causam inhonestam.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod matrimonium non possit esse ex consensu alicujus in aliquam propter causam inhonestam. Unius enim una est ratio. Sed matrimonium est unum sacramentum. Ergo non potest fieri ex alterius finis intentione quam illius ad quem à Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.

2. Præterea. Conjunctio matrimonii est à Deo, ut patet Matth. XIX. 6. *Quos Deus conjunxit, homo non separet.* Sed conjunctio quæ fit propter turpes causas, non est à Deo. Ergo non est matrimonium.

3. Præterea. In aliis sacramentis, si non servetur intentio Ecclesiæ, non est verum sacramentum. Sed intentio Ecclesiæ in sacramento matrimonii non est ad aliquam turpem causam. Ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

4. Præterea. Secundum Boetium (de differentiis topicis Lib. II.) cujus finis bonus, ipsum quoque bonum. Ergo non est matrimonium, si propter malum finem fiat.

5. Præterea. Matrimonium significat conjunctionem Christi & Ecclesiæ. Sed ibi non cadit aliqua turpitudine. Ergo nec matrimonium potest contrahi propter aliquam turpem causam.

Sed contra est, quia qui baptizat alium intentione lucrandi, vere baptizat. Ergo & qui contrahit cum aliqua intentione lucri, verum est matrimonium.

Præterea. Hoc idem probatur per exempla, & auctoritates quæ ponuntur in littera.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod causa finalis matrimonii potest accipi dupliciter, scilicet per se, & per accidens. Per se quidem causa matrimonii est ad quam matrimonium est de se ordinatum; & hæc semper bona est, scilicet procreatio prolis, & fornicationis vitatio. Se per accidens causa finalis ipsius est hoc quod contrahentes intendunt ex matrimonio. Et quia hoc quod ex matrimonio intenditur, consequitur ad matrimonium; & priora non variantur ex posterioribus, sed è converso; ideo ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem, vel malitiam; sed ipsi contrahentes, quorum est finis per se. Et quia causæ per accidens sunt infinitæ, ideo infinitæ tales causæ possunt esse matrimonii, quarum sunt quædam honestæ, & quædam inhonestæ.

Ad primum ergo dicendum, quod verum est de causa per se, & principali; sed quod habet unum finem per se, & principalem, potest habere plures fines secundarios per se, & infinitos per accidens.

Ad secundum dicendum, quod conjunctio potest accipi pro ipsa relatione quæ est matrimonium; & talis semper est à Deo, & bona est, à quacumque fiat causa: vel pro actu eorum qui cunjuguntur; & sic est quandoque mala, & non est à Deo, simpliciter

(1) Al. non possit.

ter loquendo. Nec est inconueniens quod aliquis effectus sit à Deo, cujus causa mala est, sicut proles quæ ex adulterio suscipitur. Non enim est ex causa illa inquantum est mala, sed inquantum aliquid habet de bono, secundum quod est à Deo, quamvis non simpliciter sit à Deo.

Ad tertium dicendum, quod intentio Ecclesiæ quæ intendit tradere sacramentum, est de necessitate cujuslibet sacramenti, ita quod ea non observata nihil in sacramentis agitur; sed intentio Ecclesiæ quæ intendit utilitatem ex sacramento proveniente, est de bene esse sacramenti, & non de necessitate ejus; unde si non observetur, nihilominus est verum sacramentum; sed prætermittens hanc intentionem peccat; sicut si in baptismo non intendatur sanitas mentis quam Ecclesia intendit. Similiter ille qui intendit matrimonium contrahere, quamvis matrimonium non ordinet ad illum finem quem Ecclesia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

Ad quartum dicendum, quod illud malum intentum non est finis matrimonii, sed contrahentium.

Ad quintum dicendum, quod ipsa unio est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ & non operatio unitorum: ideo ratio non sequitur.

QUÆSTIO II.

Deinde quæritur de matrimonio beatæ Virginis: & circa hoc quærentur tria.

Primo. De voto, & matrimonio beatæ Virginis.

Secundo. Utrum fuerit illud matrimonium perfectum.

Tertio. Utrum fuerit aliquando consummatum, ut Elvidius dixit.

ARTICULUS I.

Utrum beata Virgo debuerit virginitatem vovere.

III. P. quæst. XXIX. art. 1.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod beata Virgo non debuerit virginitatem vovere. Quia in lege maledictio debebatur illis qui semen non relinquebant super terram, ut patet Deuter. VII. Sed adhuc durabat status legis. Ergo non debuit virginitatem vovere.

2. Præterea. Votum virginitatis pertinet ad perfectionem consiliorum. Sed talis perfectio debuit à Christo inchoari, qui venit legem consilii adimplere. Ergo ante Christi adventum non debuit virginitatem vovere.

Sed contra. In matre Christi debebat omnis esse perfectio. Sed votum virginitatis est de maximis perfectionibus. Ergo non debuit ei deesse.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod non debuit esse matrimonio juncta. Quia votibus virginitatem non solum nubere, sed velle nubere est damnabile, ut Hieronymus, Augustinus dicit. Sed nihil damnabile debuit esse in beata Virgine. Ergo postquam virginitatem vovit, nubere non debuit.

2. Præterea. Vovens virginitatem periculo se exponeret, si se in potestatem viri traderet. Sed hoc est peccatum. Ergo beata Virgo non debuit sui potestatem

tem alteri tradere nubendo: ergo nec nubere.

3. Præterea. Quicumque consentit in matrimonium, consentit aliquo modo in carnalem copulam, ad minus implicite. Sed consensus in carnalem copulam aliquid diminuit de puritate virginitatis, ad minus inquantum ad virginitatem mentis. Cum ergo matri Dei deberetur talis puritas qua major sub Deo nequit intelligi, ut Anselmus dicit, de conceptu virginali cap. XVIII. videtur quod non debuit nubere.

Sed contra est quod dicitur Matth. 1. 18. *Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph: in textu, & Glossa.*

Præterea. Christus sua nativitate debuit ita virginitatem commendare, quod nuptiis non derogaret. Non autem melius potuit utrumque approbare quam ut de virgine nupta nasceretur. Ergo &c.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod causæ matrimonii ejus assignatæ in littera non sint convenientes. Quia diabolus, cum habeat lucida naturalia, plura potest cognoscere naturali cognitione quam homo. Sed homo etiam sensu potest cognoscere de aliqua an sit virgo. Ergo multo fortius diabolus hoc scire poterat.

2. Præterea. Diabolus bene scit quod illa est virgo quæ nunquam juncta est viro. Sed diabolus scire poterat quod Joseph nunquam carnaliter ei conjunctus fuerat. Ergo per hoc quod erat nupta, non occultabatur ei virginitas matris Dei.

3. Præterea. Mysterium Divinitatis Christi non minus miraculis quam virginitate matris demonstratum est. Sed illa miracula diabolus vidit. Ergo non oportuit quod mysterium incarnationis ejus ei per nuptias matris celaretur.

4. Item. Si non esset nupta, non poterat lapidari propter suspicionem fornicationis, quasi adultera. Ergo videtur quod non propter hoc oportebat eam nubere.

5. Præterea. Ex hoc quod nupta fuisset, Judæi magis edificati fuissent ad fidem; qui scriptum invenerunt, Isai. VII. 14. *Ecce virgo concipiet: & ita virginitas matris non debuit eis per nuptias occultari.*

6. Item. Christus venit ut labores nostros sustineret, & per hoc auferret. Ergo non oportuit quod haberet mater ejus virum ad ejus obsequia.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum, quod in beata Virgine debuit apparere omne illud quod perfectionis fuit. Virginitas autem, quamvis in se optima, tamen pro tempore illo ei matrimonium præferrebatur propter expectationem benedicti seminis per viam generationis venturi: & ideo beata Virgo vovit virginitatem tamquam optimum, & sibi acceptissimum; non tamen simpliciter, sed sub conditione honestissima, hæc scilicet, nisi Deus aliter ordinaret: nec isram conditionem apposuit, ut dubitaret an vellet virgo permanere, sed an deberet: & hoc est quod Augustinus in littera dicit, quod proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ordinaret.

Ad primum ergo dicendum, quod beata Virgo fuit confinitum veteris, & novæ legis, sicut aurora diei, & noctis: & ideo votum ejus sapuit novam legem, inquantum virginitatem vovit, & veterem, inquantum conditionem apposuit.

In IV. Sent. Tom. V.

Ad secundum dicendum, quod perfectio consiliorum quantum ad consummationem incipere debuit à Christo, sed quantum ad aliquam inchoationem convenienter à matre ejus incepit.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod conveniens fuit matrem Christi matrimonio esse junctam, tum propter causas in littera assignatas, tum etiam propter alias causas: quarum prima est, ut significaret Ecclesiam, quæ est virgo, & sponsa. Secunda, ut per Joseph genealogia Mariæ texeretur: non enim erat consuetudo apud Hebræos ex parte mulierum genealogiam computare. Tertia, ut virginitas excusatio tolleretur, si de fornicatione infamantur. Quarta, ut nuptias Christus sua nativitate approbare. Quinta, ut major perfectio virginitatis in beata Virgine ostenderetur, dum in ipso matrimonio virgo permansit.

Ad primum ergo dicendum, quod post votum virginitatis absolute factum non potest aliquis in matrimonium consentire sine peccato: quia si sit votum simplex, non fit verum matrimonium si autem sit votum simplex, verum matrimonium est quod sequitur, tamen peccant contrahentes. Votum autem beatæ Virginis non fuit simplex, sed simplex in corde expressum; nec absolutum, sed sub conditione, ut in littera patet: & ideo potuit sine peccato ex speciali Spiritus Sancti consilio, cujus dispositio conditionaliter in suo voto cadebat, in matrimonium consentire.

Ad secundum dicendum, quod beata Virgo antequam contraheret cum Joseph, fuit certificata divinitus quod Joseph in simili proposito erat: & ideo non se commisit periculo nubens. Nec tamen propter hoc aliquid veritati deperit: quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum; talis enim conditio cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, matrimonium tolleret.

Ad tertium dicendum, quod copula carnalis cecidit implicite sub consensu beatæ Virginis, sicut acrus implicite continetur in potentia, ut ex supra dictis, dist. XXVIII. quæst. 1. art. 4. patet. Potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati, nec diminuit aliquid de puritate ipsius nisi ratione actus: qui quidem nunquam fuit in proposito beatæ Virginis, sed erat jam certificata quod actus nunquam sequi deberet.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod rationes quæ in littera ponuntur, convenientes sunt: quarum una accipitur ex parte conceptus, scilicet ut partus diabolo celaretur; secunda ex parte matris, ut scilicet non lapidaretur; tertia ex parte Joseph, scilicet ut obsequeretur & matri, & puero, & testimonium præberet virginitati.

Ad primum ergo dicendum, quod diabolus cognitione naturali bene potuisset perpendere virginitatem matris Dei cum toto hoc quod nupta erat, nisi prohibitus fuisset à diligenti examinatione eorum quæ circa ipsam erant, divina virtute.

Et similiter dicendum ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod per alia etiam miracula non aperte poterat cognoscere ipsum esse Filium Dei: quia simul videbat in eo signa infirmitatis, & virtutis: unde si aliquando aliquid de Divinitate ejus confitebatur, magis ex præsumptione quam